

Cursus Thora

(8) Parasjat Wajjitzé

Driebergen, 12 april 2011

Willem J. Ouweneel

*parasjat Wajjitzé ('en hij ging
uit')* (Gn 28:10 – 32:2)

Jakob te Bet-El; bij Laban; Lea, Rachel en
hun kinderen; Jakob terug naar Kanaän;
ontmoeting en verbond met Laban

Onderverdeeld:

- I. Gn 28:10-30:24 (1e les)
- II. Gn 30:25-32:2 (2e les)

Jakob te Bet-El

Vs12: droom: engelen op en neer (Jh 1:52!)

Jakob type van Israël én van Jesjoea (het ware ‘zelf’ van Israël), net als Abraham, Isaak en Jozef

Ibn Ezra: hemel en aarde verbonden (vandaar vs 17: ‘poort des hemels’); vgl. nieuwe hemel & aarde

Vs12-15: 4 x ‘En zie!’ (legt nadruk op het belang van de passage)

Vs13-15: 1e Godsopenbaring aan Jakob!

Gods beloften aan Jakob

Nu Jakob een hulpeloze zwerver is, kan God contact met hem maken. Geen verwijten, alleen bemoediging en ontvouwing van Gods plannen.

Vs13: ‘God van Isaäk’, maar die leefde nog! (uniek)

Vs13-15: (a) belofte van het land

(b) belofte van een groot nageslacht

(c) belofte voor de hele mensheid (‘in u en uw zaad’)

(d) belofte van bewaring & terugkeer

God is nu *Jakobs* God (buiten Thora 14 x in OT)

‘Het huis van God’

Vs17,19 Bet-El = ‘huis van God’ = God woont hier!
(vgl. eerder 12:8; 13:3)

Vs20-22 gelofte: ‘Als U... dan ik’ (vgl. de ‘onderhandeling’ met Esau, 25:31-34)

Jakob staat nog op een laag geestelijk niveau:

Vs17: vreest Gods aanwezigheid

Vs20-22: voorwaarden stellen

Vgl. zijn geestelijk niveau 20 jaar later: 35:1-15!

Jakobs eerste opgerichte steen

Vs18: 1e ‘opgerichte steen’ (Hebr. *matsébah*,
van *j-ts-b* of *n-ts-b*, ‘[gaan] staan’)

Gebruikt steen & olie als altaar resp. offer
(Gods genade heeft zijn hart geraakt)

Zie verder 31:45; 35:14,20 (andere 3 stenen)

Vgl. Abraham: 4 altaren; Isaak: 4 putten;
Jozef: 4 stel kleren

Jakob ontmoet Rachel

Vs1: Jakob 'tilde zijn voeten op' (verlaat Kanaän)

Vs2-9: het 1e familielid dat Jakob ontmoet, is Rachel = 'ooi', 'moederschaap', én ze was herderin (waarom niet Lea? zwakke ogen? huwbare leeftijd, dus niet mengen met herders? [Nachmanides])

Vs10-12: de ontluikende liefde maakt Jakob sterk! (Js 40:31) (tilt een steen die 3 herders niet konden tillen)

Nachmanides: openen van de put > Israël bron van zegen voor alle volken (Js 2:3 Sion in het vrederijk)

Vergelijking Eliëzer & Jakob

Beiden aan de bron; verschillen:

- Eliëzer komt namens Isaak, Jakob komt zelf
- Eliëzer haalt vrouw, Jakob blijft bij vrouw
- Eliëzer bidt, Jakob werkt
- Eliëzer biedt sieraden, Jakob biedt zweet
- Eliëzer komt namens zoon/erfgenaam, Jakob komt als huurling (huilt hij daarom [vs11]!? Rasji)

(Laban haast zich weer naar buiten [vs13], maar hoe anders is Jakob dan Eliëzer...)

Jakob ontmoet Laban

Vs13: Jakob in oom Labans huis (Nachmanides: nam
blijkbaar Rachels werk over)

Vs16: 2 dochters; oudste : *Lea* = ‘wilde koe,
antilope’ (of ‘vlakke’? of ‘vermoei[en]d’?)

‘Fletse’ (*rakkot*) ogen: Rasjbam: ‘zwak’ = ‘zacht’ >
‘mooi’; Rasji: ‘zwak’ door het huilen omdat ze
Esau moest huwen (Isaak 2 zonen, Laban 2
dochters; oudste moest met oudste trouwen)

Jakobs huwelijken

Jakob dient om Rachel 7 jaar: ‘Israël diende om een vrouw en hoedde [vee] om een vrouw’ (Hs 12:13)

Vs22 huwelijk = maaltijd (openbaar karakter!),
dochter weggegeven door de vader

Bedrog van Laban (vgl. Jakob: in het ‘duister’ kreeg
Isaak de verkeerde zoon [list van Rebekka], Jakob
de verkeerde vrouw [list van Laban])

Jakob kreeg *onmiddellijk* daarna Rachel, maar moest
daarvoor weer 7 jaar dienen

Jakobs vrouwen

Sommige vervangingstheologen: Rachel = de *Kerk*
(de geliefde!), Lea = *Israël*

Moet zijn: Rachel = *Israël*, Lea = de *Kerk*

(Jesjoea kwam voor Israël, kreeg de Kerk, maar
krijgt uiteindelijk toch ook Israël)

Vgl. Dt 21:15-17: hier is het omgekeerd: de Zoon
van de minder geliefde vrouw (= Israël) heeft toch
het eerstgeboorterecht

Lea's zonen

Rabbi's: Jakob had Lea kunnen verstoten, maar deed dat niet omdat zij zwanger was geworden

Alle namen v.d. 1e vier zonen tonen Lea's frustratie:

- (1) *Roe-ben*: 'Zie, een zoon!' (*God* zag haar achterstelling aan) JHWH Verbondsgod!
- (2) *Sjim 'on*: 'God heeft mij verhoord' (hoewel ik minder geliefd ben)
- (3) *Lévi*: 'zich aansluitend, aanhankelijk' (van Jakob jegens Lea); God dit keer niet genoemd

Lea's vierde zoon

Rasji: Lea = profetes: wist v.d. 4 vrouwen en 12 zonen; had met 3 zonen haar bijdrage geleverd; vandaar de vreugde over de 4e zoon (koningsstam!):

(4) *J'hoedah (JHWDH)*: Sforno: letters van de Godsnaam JHWH én *j-d-h*, 'prijzen'

Lea is de eerste in de Bijbel die het woord 'prijzen' noemt! > Juda > Jood = 'Godlover'

(Waarom Jakob gemeenschap met niet-geliefde Lea? Man is seks aan zijn vrouw verschuldigd > genot & voortplanting)

Rachels onvruchtbaarheid

Geen gebed (vgl. Rebekka, 25:21v.; Hanna, 1Sm 1:10-12), maar afgunst en trucjes...

Vs1 ongerechtvaardigde toorn; ze sterft niet, maar zou juist bij geboorte van haar 2^e zoon sterven!

Vs2 ‘Ben ik God!?’ vgl. Joram in 2Kn 5:7

(beiden hadden tot God kunnen bidden!)

Vs3 niets geleerd van Abraham & Hagar!? (Rasji: Bilha & Zilpa dochters van Labans bijvrouwen!)

Bilha's (= 'Rachels') zonen

(1) *Dan*: God heeft (positief) 'oordeel' over mij geveld (klinkt bitter; dat blijft Rachel tot Jozefs geboorte)

(2) *Naftali*: 'geworsteld' met Lea en gewonnen (want zie 29:35 en 30:9: Lea baarde niet meer)

N.B. Abraham mocht alleen Isaak erkennen (niet Ismaël), maar Jakob erkent ook de zonen van de bijvrouwen (al komen de belangrijkste stammen van zijn echte vrouwen: Juda resp. Efraïm)

Zilpa's (= 'Lea's') zonen

(1) *Gad*: Rasji, Rasjbam: 'geluk' (aldus nieuwere vertalingen); Ibn Ezra: 'troep' (vgl. SV: 'hoop' = heleboel)

(2) *Âsjér*: ander woord voor 'geluk(kig)'

(maar is het geluk in God, óf het 'geluk' van afgunst en leedvermaak?)

Nachmanides: Jakob moest een groot gezin stichten, want de 4e generatie (15:16!) moest groot genoeg zijn om het hele land in bezit te nemen

Lea ‘huurt’ Jakob

Ruben vindt ‘liefdesappelen’ (alruin?), Rachel verlangt die van Lea (om vruchtbaar te worden? diens bed te parfumeren? bijgeloof, vgl. terafim)

Rachel gunt Lea ‘haar’ nacht, en Lea overtuigt Jakob daarvan (sliep hij afwisselend bij zijn vrouwen?)

(5) *Issachar*: ‘loon’ (vgl. vs18) (Rasjbam: ‘dubbel loon’, want dubbele [overbodige] s in de naam)

(6) *Z’boeloen*: ‘wonen’ (vs20)

Dinah genoemd om Gn 34 (wsch. meer dochters)

Rachels zoon

Vs22: God ‘gedacht’ Rachel (vgl. bijv. 8:1): teken van zijn gunst

God verhoorde haar (Sforno: ... en wel nadat zijzelf klaar was met al haar kunstgrepen)

Vs23: ‘smaad’ v.d. onvruchtbaarheid weggenomen

(1) *Jôséf*: JHWH moge nog een ander ‘toevoegen’, maar ook: Jozef aan Jakob ‘toegevoegd’

Naam van JHWH: toch bewust van Gods leiding

[einde 1e les]

Jakob wil vertrekken

Jakobs dienst (2 x 7 jaar) voorbij; wil terug naar het beloofde land, waar hij thuishoort

Maar eerst moet Laban hem (tegen wil en dank) rijk maken (Jakob werkt 6 jaar voor loon, 31:41); *dán* pas zal JHWH hem naar huis roepen (31:3)

Vs27: ‘uit tekenen opgemaakt’; Rasji: waarzeggerij

Vs31: Jakob: ‘God zal mij mijn loon geven *uit* jouw kudde’!

God < > Jakob

Gods voorzienigheid en Jakobs listen weer vervlochten (zo steeds Israël, de Kerk, de mensheid)

Jakobs geknoei met de takken is biologische onzin (de *Schrift* is onze maatstaf, niet de daden van personen *in* de Schrift, zoals hier Jakob)

De ware hulp komt van God, zoals Jakobs droom bewijst (31:10-12)

Jakobs listen

Jakobs geduld onder Labans bedrog toont dat hij dat bedrog accepteert als Gods kastijding voor zijn eigen bedrog – maar Jakobs listen tonen Gods lankmoedigheid jegens hemzelf!

20 jaar (31:38,41) geen altaar! (vgl. 33:20) (vgl. Abraham: 1^e altaar met 75 jr, Isaak minstens 75 jr, Jakob 97 jr; Jozef geen altaar, want in Egypte)

30:43 met de opbrengst van de kudde kon hij veel ander bezit (vee, slav[inn]en) kopen

Jakobs plan tot terugkeer

Aanleiding:

(a)houding van Laban en diens zonen (vs1v.; geen wonder trouwens!)

(b)bevel van JHWH (vs3; 1^e contact sinds Bet-El!)

Vs4-12: Jakob verklaart tegenover zijn vrouwen:

(a)het bedrog van hun vader

(b)de zegen van God

(c)het bevel van God ('God van Bet-El'!)

Jakobs overleg met zijn vrouwen

Vs15: wrok bij Labans dochters! ('koehandel')
beroepen zich op God, die hen gezegend heeft

Vs4,14 volgorde: 'Rachel en Lea'! (vgl. Ru 4:11)

Jakob vluchtte voor zijn broer (Kanaän > Paddan-Aram), nu vlucht hij voor zijn schoonfamilie (Paddan-Aram > Kanaän)

Pas de 3^e (naar Egypte, Gn 46) en 4^e keer (als lijkt, Gn50) reist Jakob in grote waardigheid

Jakobs vlucht

Onvoldoende vertrouwen in God; daarom stiekem
(vgl. het vertrek van Rebekka uit datzelfde huis!)

Vs19: Weinig geestelijk gehalte in Jakobs gezin:

Rachel steelt Labans *terafim* ('mijn goden', vs30)

(ze bleef daarmee een dochter van haar vader; vgl.

Mikal, 1Sm 19:13vv.; blijft 'dochter van Saul')

Toch kende zij JHWH (30:34): tweeslachtig (zoals
zoveel gelovigen)

Labans achtervolging

Vs20: Sferno: woordspeling: *arami* ('Arameër') en *ramai* ('bedrieger') (vgl. *r-m-h* in 29:25)

Vs24: Gods waarschuwing aan Laban (de 'God van jullie vader'! vs29, d.i. Abraham/Isaak)

Vs26-30: Laban boos over vlucht én diefstal

Vs32: Jakob spreekt (onbedoeld) een vloek uit over Rachel; Rasji: dit was de oorzaak van haar vroege dood (35:19)! (vgl. Rebekka's vloek, 27:13)

Jakob en Laban

Nu Jakob verontwaardigd (36-42) (maar niet geheel oprecht); twee bedriegers zijn boos op elkaar...

Vs42: *God* van Abraham en de *Vreze* [= Gevreesde] van Isaak (vs53)

Rasji: Jakob noemt Hem niet de *God* van Isaak, omdat Isaak nog leefde (maar vgl. 28:13)

Ibn Ezra: ‘Vrees’ vanwege de binding van Isaak
(Gn 22)

Verbond tussen Laban en Jakob

Vs43: Laban bindt in (maar laat God erbuiten)

Meer een verbond van wantrouwen dan van vrede...

(vgl. vs48v.)

Jakobs 2e ‘opgerichte teken’ (zie 29:18; 35:14,20)

Stapel stenen: ‘getuigenis-hoop’ (Aramees: *J’gar sahadoeta*; Hebreeuws: *Gal-^céd*)

De steen scheidt twee werelden (zelfs de talen verschillen) (locatie: *Mitspah*, ‘wachtpost’)

Eedzwering

Vs52 Laban zweert bij de God van Abraham, Nahor (via Rebekka ook Jakobs voorvader!) en Terach (maar laatste 2 waren afgodendienaars! Jz 24:2)

Jakob zweert bij de God van Isaak, die God vreesde!

Laban zegent zijn nazaten (Sforno: deze zegen niet verachten!), gaat terug, Jakob trekt verder (32:1)

God bemoedigt hem: ‘engelen Gods’ (Rasji: uit het Heilige Land, om hem te verwelkomen en te vergezellen)

Machanajim

32:1 v.: Jakob zág de engelen > ‘leger(kamp) van God’ (*machanéh Èlohim*)

Machanajim = ‘twee legers/legerkampen’:

(a) Rasji: twee engelenlegers: dat van Paddan-Aram en dat van Kanaän

(b) Nachmanides, Sforno: twee legers: dat van de engelen en dat van Jakob zelf

[einde 2e les]